

УДК 338.48-2:005.966.2(477)

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ТУРИЗМ

М. Геваковська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Україна, м. Львів, вул. Дорошенка, 41
e-mail: gevakovska@gmail.com*

Аналізується волонтерський рух як новий напрям подорожування, що належить до альтернативного туризму. На основі аналізу волонтерських програм волонтерські подорожі класифіковано за тривалістю і змістом. На підставі статистичних відомостей розмежовано географію виїзних і в'їзних волонтерських потоків в Україні. Виділено аспекти мотивації волонтерів-туристів.

Ключові слова: туризм, волонтерство, волонтер, волонтерський туризм, волонтерська програма.

Багато туристів зараз почуваються більш відповідальними за свої дії у місцях, які відвідують, і воліють приносити користь, а ніж бути причиною екологічних чи культурних проблем, які часто асоціюються з традиційним масовим туризмом. На основі добровільної участі туристів у різноманітних волонтерських проектах у 80-х роках ХХ ст. розвинувся волонтерський туризм як форма альтернативного туризму.

Туризм і волонтерство історично досліджувалися як на національному, так і на міжнародному рівнях. Зв'язок між волонтерством і подорожуванням простежується з ХІХ ст., коли місіонери, лікарі і вчителі подорожували, щоб допомагати іншим. Феномен волонтерського туризму вивчали зарубіжні дослідники Стефен Веарінг, Сара Томас, Девід Аабо, Джоан Інгрем, а також вітчизняні учені Р.Х. Вайнола, Т.Л. Лях, А.Й. Капська, Н. М. Івченко та ін.

Спільною ознакою понять “волонтерство” (volunteering), “волонтерська діяльність”, “волонтеризм” (volunteerism), “волонтерські подорожі” (volunteer travel), “волонтерські канікули” (volunteer vacations), “волонтерський туризм” (volunteer tourism) є мотив діяльності, а саме альтруїзм, або безоплатна допомога іншим, винагородою за яку є сам чин волонтерства як такий.

У книзі С. Маккарлі та Ріка Лінча “Управління діяльністю волонтерів” подається таке визначення волонтерства (волонтерської діяльності): це добровільна, неприбуткова, суспільно корисна діяльність, що провадиться у вільний від основної роботи час [6].

Відповідно волонтер (фр. volontaire – доброволець) — добровільний помічник. Це люди, які цілком безоплатно працюють у сиротинцях, притулках для дітей, школах-інтернатах, допомагають в організації соціально-культурних заходів у школах, збирають урожай, садять дерева тощо.

Волонтерський туризм так само фокусується на добровільних альтруїстських актах під час відпустки. Стефан Веарінг вважає туристами волонтерства тих туристів, які за різних причин у свій вільний час провадять організовану волонтерську діяльність, зо-

крема допомагаючи чи полегшуючи матеріальне становище бідних, відновлюючи якість куточку природного середовища чи досліджуючи аспекти суспільства або природного середовища [4, с. 184]. Крім того, С. Веарінг стверджує, що досвід волонтерського туризму впливає на учасника довше, ніж звичайний комплексний тур, що триває 2-3 тижні. С. Веарінг формально визначає категорію “волонтерський туризм” як форму альтернативного туризму, за якою прагнення прибутку поступається більш альтруїстському бажанню подорожувати з метою допомагати спільнотам. Так переважання альтруїстських мотивів над комерційними представляє волонтерський туризм передусім як альтернативу масовому туризму.

Отже, волонтерський туризм тлумачиться двояко. Перше з тлумачень цього поняття ґрунтується на тому, що організатори добровільно жертвують своїм часом, щоб працювати над проектами, метою яких є поліпшення природного середовища і допомога місцевим спільнотам; друге фокусується на розвитку особистості учасників такої діяльності через внутрішню винагороду як власний внесок у відповідні проекти [3].

Волонтерський туризм – це багатогранне явище, що поєднує у собі ознаки таких видів туризму, як екотуризм, сталий туризм, альтернативний туризм, пригодницький туризм, культурний туризм.

Волонтерські подорожі є різноманітними за напрямками та тривалістю. Міжнародні організації укладають волонтерські програми, які охоплюють усі сфери суспільства.

Будь-яка волонтерська подорож здійснюється в межах спеціальної програми – волонтерського проекту, що передбачає участь у міжнародних молодіжних волонтерських таборах. Волонтерський табір – це інтернаціональна група молодих активних і неординарних людей, які зібрались разом для участі у суспільно корисних заходах і одночасного пізнання інших людей, країн, культур. У таборі, як правило, ділять їжу, дах, роботу та вільний час 10-20 молодих людей з усього світу віком від 18 до 30 років.

На підставі вивчення волонтерських проектів, запропонованих молодіжною громадською організацією “Спілка-Форум” [8], а також міжобласною волонтерською організацією “Світ-Україна” [7] класифіковано волонтерські табори за критерієм тривалості:

- короткострокові табори – найпоширеніший тип волонтерських таборів, що передбачає участь у ньому протягом 2-4 тижнів;
- середньострокові – тривалість 1-3 місяці;
- довгострокові – тривалість 3-12 місяців.

Залежно від змісту волонтерської діяльності розрізняють такі види волонтерських проектів:

- культурно-історичні – археологія, відновлення стародавніх замків та історичних пам’яток тощо;
- екологічні – відновлення навколишнього середовища і національних парків, облаштування стежин, робота в лісі, насадження дерев або квітів;
- соціальні проекти – робота у літніх таборах з дітьми, інвалідами, соціально незахищеними людьми, впорядкування дитячих ігрових майданчиків;

- мистецькі – пов'язані з якимось видом мистецтв – музикою, театром, допомога в організації фестивалів і участь в них.
- освітні – навчання професійним навичкам, навчання людей з розумовими й фізичними вадами.

Для українців подорожі з метою волонтерської діяльності є новинкою. В Україні їх організують некомерційні громадські організації. На відміну від учасників традиційного комплексного туру, які проживання у готельних комплексах різних категорій, волонтери живуть у молодіжних гуртожитках, мобільних будиночках, наметах. Волонтер самостійно оплачує транспортні витрати, візовий збір, внесок на підтримання програми. Волонтерів забезпечують харчуванням. Протягом 14-28 днів учасники табору першу половину дня (4-5 годин щоденно) виконують корисну для місцевої громади роботу: допомагають організувати вільний час місцевих дітей і підлітків, долучаються до реконструкції та реставрації пам'яток архітектури, благоустрою території та приміщень дитячих будинків, шкіл-інтернатів, реабілітаційних центрів, інших соціальних установ, беруть участь у підготовці фестивалів. У вільний час волонтери пізнають країну, відвідують екскурсії, спілкуються з місцевими жителями [5].

Відмінність між традиційним туристом і волонтером полягає в тому, що турист під час відпочинку є споживачем передбачених туристичним пакетом послуг, а волонтер створює соціальні послуги, надаючи свою допомогу у місці перебування.

Кожен п'ятий європейський турист готовий взяти участь у волонтерстві під час відпочинку. За результатами дослідження, 48% європейських респондентів не готові приділити багато часу волонтерській діяльності під час відпочинку, лише 7% – весь або майже весь відпочинок [1].

У світовій практиці громадські організації, які провадять волонтерську діяльність, об'єднуються з туроператорами, що сприяє збільшенню і кількості волонтерських організацій, і обсягів фінансових ресурсів. Для туроператорів об'єднання з волонтерськими організаціями є способом диверсифікації доходів. Водночас туроператори, працюючи на партнерських засадах з громадськими організаціями, діляться з ними своїм туристичним досвідом [2].

Згідно зі статистичними відомостями, наданими МГО "Спілка-Форум", найпоширенішими серед українських волонтерів напрямками волонтерської діяльності є Німеччина (39%) і Франція (30%). Меншим попитом користуються Італія, Іспанія, Велика Британія через труднощі з відкриттям візи. Рідко волонтери вирушають у країни СНД, що можна пояснити існуванням негативних стереотипних уявлень про ці країни (рис. 1).

До України найбільше волонтерів прибуває з Франції (21%), Німеччини (13%), Чехії (11%), Іспанії (8%), Японії (7%), Словаччини (5%). Структуру цих потоків відображено на рис. 2. На вибір дистинації впливає низка чинників. По-перше, час роботи волонтерського табору. Зазвичай молодь бере участь у волонтерстві влітку, у липні-серпні, хоч є й осінні міжнародні табори. По-друге, це сформована думка про країну перебування. Впливає також тип роботи у таборі: деякі табори, зокрема екологічні, інколи передбачають важку фізичну працю, наприклад, очищення водних потоків, висаджування дерев, археологічні розкопки, реставрація архітектури. Чи-

Рис. 1. Структура виїзних потоків українських волонтерів за 2004-2009 рр. [8]

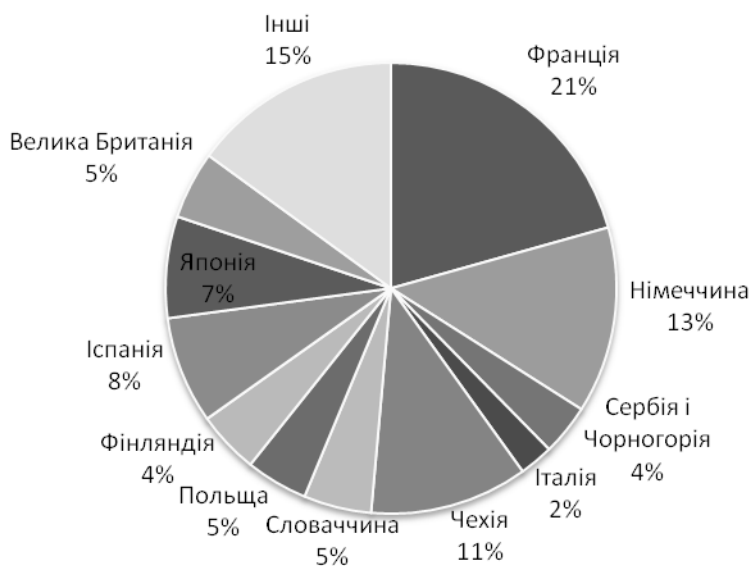

Рис. 2. Структура в'їзних потоків волонтерів за 2004-2009 рр. [8]

малих зусиль потребує праця з дітьми, непрацездатними людьми, у реабілітаційних центрах.

Освітні програми вимагають професійної підготовки, наприклад, педагогічної чи музичної. Більшість волонтерів обирають проживання в будинках, хоча учасники деяких проектів проживають у наметах чи мобільних будиночках, наприклад, при

організації фестивалів. Найчастіше молодь обирає волонтерські табори у невеликих містах, оскільки це сприяє культурній інтеграції з місцевим населенням, що є одним із мотивів міжнародної волонтерської подорожі.

В Україні волонтерський туризм поки що не став самостійним напрямом туризму. Вітчизняні туроператори не пропонують споживачам подібних подорожей. Проте, волонтерський рух і діяльність волонтерських організацій формують теоретичну і практичну базу для розвитку таких подорожей у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. International volunteer tourism. – Доступний з <http://www.tourismnt.com.au/Portals/3/docs/research/intl_volunteer_tourism.pdf>.
2. Lalita C. Thapa, Uttam N. Malla. Volunteerism and promoting volunteery services. – Доступний з <<http://www.volunteeraidnepal.org/resource/articles/volunteerism-and-promoting-voluntary-services/>>.
3. Nancy G. McGehee. Volunteer tourism: sustainable innovation in tourism, or just “Pettin’ the Critters”? – Доступний з: < <http://printfu.org/read/volunteer-tourism-sustainable-innovation-in-tourism-or-just--dcaa.html>>.
4. Niche Tourism. Contemporary issues, trends and cases / Ed. by M. Novelli. – Elsevier, 2005. – 264 p.
5. Stebbins. R.A., Graham M.M. Volunteering as Leisure / Leisure as Volunteering an International Perspective. – Wallingford: CAB International, 2004. – 253 p.
6. Маккарлі С., Лінч Р. Управління діяльністю волонтерів / Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт». – К., 2008. – 279 с.
7. Міжобласна волонтерська організація «Світ-Україна» - www.svit-ukraine.com.
8. Молодіжна громадська організація «Сілка-Форум» - www.union-forum.org.

*Стаття: надійшла до редколегії 25.05.2012
прийнята до друку 06.06.2012*

VOLUNTEER TOURISM

M. Hevakovska

*Ivan Franko National University of L'viv
Doroshenko Str., 41, L'viv, Ukraine
e-mail: gevakovska@gmail.com*

Volunteer tourism as an alternative type of travel is described in this article. The classification of volunteer travel based on duration and purposes is made according to analysis of volunteer program. Multiplicity of incoming and outgoing volunteers is represented.

Key words: tourism, volunteering, volunteer, volunteer tourism, volunteer program.

ВОЛОНТЕРСКИЙ ТУРИЗМ

М. Геваковська

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
Украина, Львов, ул. Дорошенко, 41
e-mail: gevakovska@gmail.com*

В статье рассмотрены волонтерское движение как новое направление путешествия, относящийся к альтернативного туризма. На основе анализа волонтерских программ осуществлена классификация волонтерских путешествий по продолжительности и содержанию. По представленным статистическим данным выделено географию выездных и въездных волонтерских потоков в Украину. Выделены аспекты мотивации волонтеров-туристов.

Ключевые слова: туризм, волонтерство, волонтер, волонтерский туризм, волонтерская программа.